

Ezek alapján megbeszélést is tartottunk. Igen élénken vettek részt és tovább színezték a nehézségeket addig, míg az önnevelés, önuralom, kötelességteljesítés és akaraterősítés kérdéseihez nem jutottunk. De annyira meg volt szántva a talaj, hogy átvehettem a szót és elhinthettem néhány erősítő, figyelmeztető és praktikus is használható gondolatot, utasítást.

Természetes, nehéz megállapítani, hogy az ilyen nevelő buzgólkodásnak van-e elegendő haszna. Sok minden tiltakozik az ellen, hogy ezt az eljárást elterjesztésre ajánljam, csupán azt kívántam bemutatni, hogy a szorgalom nevelése a legkényesebb fejlődési szakaszban is *szükséges és lehetséges*. A magam számára azt láttam eredménynek, hogy a tanulóknak tudatosítani törekedtem a szorgalom akadályainak elháríthatóságát, az önnevelés szükségét. Ezzel is igyekeztem tanítványaimat a serdülés idejében magam körül tartani. Egyébként igen alkalmasnak bizonyult a tanulók aktuális problémáinak megismerésére. Egyúttal kísérletnek tekintetem a gyermektanulmányozás teszt és klinikai módszereinek együttes alkalmazására.

Befejezésül megemlítünk néhány gondolatot arról, hogy az *újabb didaktikai törekvések milyen viszonyban vannak a szorgalommal*. Minden iskolai oktatás csak úgy eredményes, ha a tanulók szorgalmasak. A mai öntevékenységet és nagyobb aktivitást sürgető és a gyermek egyéniségéhez közelebb álló oktatás lényegében a tanulónak nagyobb szabadságot ad és több önállóságot kíván. Tehát több és intenzívebb akaratú aktusra ad alkalmat. A régi iskola jobban megszabta a tanuló tenni-valóit. Legtöbbször nem volt más lehetőség, mint a jól előírt kötelességet elvégezni, vagy nem. Az iskolában pedig arra kellett a tanulónak törekednie, hogy kitarja lelkét a tanár által előadottak befogadására. A mai oktatás arra is törekszik, hogy a tanuló ne csak döntsön a cselekvés mellett hanem azt is keresse, hogy miként fogja a munkát elvégezni. Ez nemcsak mélyebb és szélesebbkörű értelmi tevékenységet jelent, hanem az akaratot, a munkakedvet indító (motiváló) tényezők is szaporodnak.

Ha elfogadjuk azt a szabályt, hogy a gyakorlás erősíti az akaratot, akkor az új iskola az akarat nevelése szempontjából haladást jelent. De szorgalom csak úgy lesz belőle, ha tudatosan törekszünk a tantárgyanként és tanóránként megindított törekvéseket átfogóbb és távolabbi célokkal összefogni. A munkáltatással kapcsolatban sokszor emlegetett „lázás” cselekvési vágyat így sikerül egy szolidabb és kitartóbb szorgalomná fejleszteni.

Masszi Ferenc.

Csodagyermek.

Második, utolsó közlemény.

4.) *A családi élet válsága.* Pár évvel ezelőtt Bernát István egyetemi tanár interpellált a képviselőházban a veszedelmes arányokban történő elválások miatt. Adatai közül legbeszédesebb azon állítása, hogy 1895 előtt évi 250 válás volt és 1923-ban csonkahunában 6600 válást mondtak ki a bíróságok, vagyis 26-szor nagyobb ma a válások száma, mint Nagymagyarországon volt a polgári házasság behozatala előtt. Az interpelláló képviselő felemlíti még, hogy egy elvált nő volt férjének adta feleségül első házasságából származó leányát. Nagyon találó az elválások fáradhatatlan ostromozójának, Tóth Tihamérnak azon megállapítása, hogy: „Az emberek azért házasodnak, hogy elválhassanak s azért válnak el, hogy házasodhassanak.“ Valóban manapság az álláshalmazások mellett legfeltűnőbbek a váláshalmazások. A családi élet válsága a csodagyermek nagy számát is hatalmasan növeli még tovább. A házasságban csalódott anya igen sokszor megoldhatatlannak vélt családi problémái elől gyermekéhez menekül és senki más nem is létezik már számára, csak a gyermek. Az életben csalódott reménységét, becsvágyát gyermekére szabdítja rá, tőle várja kettétört életének a megjavítását. A házassági hajótörött anya gyakran valami rendkívüli kiváltságot igyekszik gyermekében fellelni, óriási tetteket vár tőle, azért állandóan dicséri, biztatja, tömjénezi és folytonos gyakorlásra ösztönzi. A gyermek a túlbecsülést, és a dicsérgetéseket jó néven szokta venni, önbizalmát is emeli ez az állapot, szívesen belemegy az erőszakolt játékba, gyakorol szorgalmasan, mert anyja minden biztatása, tapsolása és dicséréte egy-egy csepp feltűnnyvágyásának tüzére. Rendes körülmények között talán derék ember válnék belőle, de mivel folyton zseniális tetteket vár tőle lelki egyensúlyát veszítette édesanyja s mivel az elvárt eredmény meghaladja teljesítő képességét, elveszti kedvét, elcsügged, ideges letörés következik be s boldog, meglegedett ember nem lesz belőle soha.

Az ideillő példát a M. Kir. Gyermeklélektani Intézet gyakorlatából vezsem. Egy 13 éves III. realista fiúról a következőket mondja el az anyja: Egyetlen gyermek, a szülők különváltan élnek, az anyja neveli a fiút. Az anyja gyermekével a nagyszülőknél él. A fiú környezetében 5 felnőtt van az anyán kívül, nagypapa, nagymama, nagybácsi és nagynéni. A fiú csodagyermeknek számított a családban, úgy is kezelték, mint ahogy a csodagyermeket kezelni szokták, a már többször is ismertetett módon. Már arról is tárgyalt a családi nagytanács, hogy a gyermeket 4 éves korában mint számológépet szerepeltessék a nagy nyilvánosság előtt, mert az anyja szerint az egyszeregyet kiválóan tudta. Ez évben félévkor számtanból megbukott a család számológépe. De nem ez a legfőbb ok, amiért a gyermeket hozzánk hozták, hanem inkább a viselkedés, amelyet a fiú az iskolában tanúsít. Magaviseletből hármast kapott s már el akarják tanácsolni onnét, mert nincs benne semmi tekintélytisztelet, folyton csak szerepelni vágyik, minden lében kanál, minden

fegyelmezetlenségben ő a főkolompos. Ime így fest egy csodagyerek 13 éves korában.

Nagyon helytelenül járnak el azok a házasságukban és reményekben keservesen csalódott szülők, akik csupán a gyermeket, a gyermek folytonos nevelését tekintik életük egyetlen céljának s nem hagyják a gyermeket nevelődni, nem hagyják meg a gyermeket gyermeknek, hanem ugrásszerűen akarják siettetni a gyermek fejlődését. A koraérett gyermek nem rokonszenves, mert nem gondolkodik gyermeki módon, hanem a felnőttek szokásait, kifejezéseit és gondolkodásmódját sajátítja el, kivetkőzik gyermeki mivoltából s mert könnyen símul a felnőttek lelki világához, azért nem szereti a játékot, sohasem vidám, hanem gondokkal terhelt bús kis öreg. Olyan idegenszerűség, blázirtság és cinikusság áramlik egyéniségéből, hogy szánalmassá, sőt ellenszenvenné válik. Ha a gyermeknek a nevelésnél többet adnak, mint amennyit adni kellene, akkor tulajdonképpen megrabolják a szülők gyermeküket, elrabolják tőle a játékos, derűs, boldog gyermekkort. Erre vonatkozólag is szolgálhatok alkalmas példával intézetünk gyakorlataiból: Egy 12 éves I. polgárista leánykát hoztak hozzánk azzal a panasszal, hogy a gyermek túlkomoly és túlokos, az osztálytársnői mind nagy ellenszenvvel viseltetnek iránta, folyton irigykednek rá, megrágalmazzák, igyekeznek őt minden bajba belekeverní s örökké árulkodnak rá. A legjobb tanuló az osztályban, ő az osztály csillaga, minden tanárnő nagyon szereti, a többiek elé példaként állítják, sok nyilvános dicséretet kap. Az osztályban rendszerint ő a vigyázó s egyéb bizalmi állásokkal is meg szokták tisztelni őt. Mivel túlkomoly, vasfegyelmet tart a szünetekben, ezért alkalomadtán a szomszéd osztályok tanárnői is kölcsön szokták kérni néha, ha erélyes vigyázóra van szükségük. Egyházi összejöveteleken mélyen szántó, vallásos tartalmú költeményeket szokott szavalni a nyilvánosság előtt kifejezett drámai tehetséggel. Kérdéseinkre az anya elmondta, hogy nagyon gondosan nevelte, mindig mellette volt, leste a megébredését s már pólyás korában taníttatta, oktatta. Már féléves korában gagyogni kezdett, pár hét múlva utánmondott könnyebb kiejtésű szavakat. Annyit foglalkozott vele, hogy egyéves korára nemcsak hogy tisztán beszélt, hanem rőfszámra mondta a hosszú verseket. Ekkor egy orvos leintette az anyát s megtiltotta, hogy továbbra is oktattassa a gyermeket. Az anya megfogadta és meg is tartotta a tanácsot s csupán annyit tett, hogy a kérdéseire felelgetett. Olyan tömegesen ontotta kérdéseit, hogy alig győzte a feleletet. Négy éves korában a villamoson tanult meg olvasni olyanformán, hogy egész utazás alatt folyton a cég-táblák betűit kérdezgette. Irni is magától tanult meg 4 éves korában, az újság betűit másolgatta nagy titokban.

Ez a példa világosan igazolja, hogy mennyire ellenszenves a koraérett, koravén, túlokos csodagyerek. Lám, maguk az osztálytársai közösitik ki maguk közül, mert nem szenvedhetik, mert érzik, hogy nem közéjük való, megelőzte őket, megelőzte saját korát is. Ő maga sem érzi magát 12 éves lánykának, ezért nem is tudja magát átadni a gyermekkor örömeinek. Az iskola is hibás, nem szabad ennyire túlfűteni benne a szereplési lázt, nem szabad folyton dicsérgetni, vigyázónak

megtenni, bizalmi állásokba helyezni, hanem inkább vissza kell szorítani az ilyen gyermeket oda, ahova való, a gyermekpajtások és játékok közé. Épp így nem való a nyilvános szerepeltetése, komoly versek szavalatása olyan egyházi összejöveteleken, ahol csak felnőttek vannak jelen. Szerepeljen a pajtások között, oda való, nem a felnőttek közé. Ne kívánjanak a szülők túlokos gyermeket, főként ne neveljenek koraérett gyermeket, elégedjenek meg a természetes úton kifejlődött tehetséggel. Az ilyen gyermeknek van igazi boldog gyermekkora, ami a szülőket is boldogítani fogja.

5.) *A szülők tájékozatlan elfogultsága.* A csodagyerekek feleslegesen nagy számát a szülők elfogultsága és a gyermeklélektanban való tájékozatlansága is nagyban elősegíti. Ugyanis, amikor a szülő elfogultságában gyermeke képességeit túlbecsüli, nemcsak szülői elfogultsága teszi megbizhatatlanná gyermekén eszközölt megfigyeléseit, hanem főként a kellő gyermeklélektani ismereteinek hiánya. A felnőtt szemével nézi s felnőtthez hasonlítja a gyermekét, mert ismereteinek hiányossága révén úgy gondolja, hogy a gyermek is felnőtt, s képességeit a felnőttek képességeivel méri össze. Pedig ez téves felfogás! Ha jól megfigyeljük a gyermek testének külső arányait, már akkor is szembetűnő különbségeket találhatunk a felnőtt testének arányaihoz viszonyítottan; ezek az aránybeli különbségek azonban a gyermek testi fejlődésének előrehaladtával mindinkább kisebbek lesznek s az ifjúkorban rövidesen teljesen el is tűnnek. Épp ily aránytalanság áll fenn a gyermek fejlődő lelki képességei és a felnőtt képességei között. A gyermek életében vannak olyan korok, amikor egyik vagy másik képesség feltűnően fejlett s még az elfogulatlan — de a gyermeklélektanban járatlan — szemlélőben is bámulatot kelt. Ha felnőttél láthatunk ily egyoldalú tehetséget, akkor jogosan mondhatjuk őt tehetségesnek, de a gyermekről nem állíthatunk rögtön ilyet, mert a gyermek képességei nem fejlődnek egyszerre és egyöntetűen, hanem a fejlődés egyik szakában az egyik képesség mutat lendületes fejlődést, a másikban esetleg egy másik. Néha szinte ugrászerűen tör elő, máskor megint megáll a fejlődésben. Tehát egyenetlen a gyermek lelki fejlődése, de a képességek hirtelen előretörése nem minden esetben élesen feltűnő. Mikor a gyermek már felserdült, mikor testének arányai kezdenek megegyezni a felnőtt testi arányaival, akkorra a lelki képességek is legtöbb esetben kiegyenlítődnek és harmónikussá válnak. Tehát minél jobban megközelíti a csodagyerek a felnőttkort, annál kevesebb csodálnivaló akad rajta. Épen ezért veszedelmes az egyenlőtlenül fejlődő gyermeket egy-egy feltűnőbbben előretörő képessége miatt csodagyereknek kikiáltani, mert a sokat csodált csodagyerek nem tud később beletörődni a hétköznapi élet szürkeségébe. Mindig többnek szeretne látszani, mint ami, azért folytonos csalódás éri, ami lelkileg néha egészen letöri és elcsüggeszti. Nem szabad tehát a fejlődő gyermek képességeit sohasem túlbecsülni. Dr. H. Lunke német orvospszichológus kimutatta, hogy csak a pubertás után lehet a tehetséget megállapítani, mert a serdülés sokszor olyan nagy változást okoz az egyén szervezetében, hogy rányomja bélyegét a serdülő bontakozó szellemi életére is. Igen gyakori az olyan eset is, amikor az ifjú egész szellemi

élete megváltozik a serdülés ideje alatt, az egyiknél kedvezően, a másiknál hátrányosan.

A szülők elfogultsága valósággal legendás és igen nagy fogékony-ságot árul el gyermekeik képességeinek hamis és túlzott megítélésére. Alkalmás példával szolgál erre Ernest Blum francia színműíró vissza- emlékezéseiben, amidőn a következő esetet írja le: „Egyszer egy hét esztendő fiúcskát hozott hozzám az apja, akit így mutatott be: Ime uram a fiam, az ön kollégája! Nem mondok többet róla, épen azért, mert az én fiam. De ime itt van a munkája, egy színdarab. Én nem mondok többet, mert hiszen az én fiam írta, de becsületszavamra mondom, hogy ő írta, ő maga, minden idegen segítség nélkül. A szerencsére kurta kis színdarab szóról-szóra a következő:

Jules: Isten hozott kedves lányom, Rozalie, hogy vagy?

Rosalie: Köszönöm atyám, jól vagyok; hát te hogy vagy?

Jules: Köszönöm Rosalie, jól vagyok. De nini a kertész! Isten hozta kertész úr, hogy van?

Kertész: Köszönöm uram, jól vagyok. Ezt önnek hoztam.

Jules: Ön nekem hozta ezt a csokrot, kertész? Köszönöm kertész úr; mit kíván érte?

Kertész: Adjon uram, amit akar.

Jules: Helyes kertész úr, akkor tehát önnek adom a leányom kezét. A függöny legördül.“

Ernest Blum így folytatja: „E hatalmas kis drámához nem szoltam semmit, csak hosszasan, melegen megszorítottam a boldog apa kezét, aki egyre ezt ismételtette: Esküszöm uram, ő maga írta, ő maga, egyedül.“

Egy közelebbi példával is szolgálhatok intézetünk gyakorlatából: Egy hat év körüli gyermeket azzal a panasszal hoztak hozzánk, hogy még mindig nem beszél. Rögtön a gyermek szellemi mécsese után kezdtem érdeklődni s pár kérdés után kitűnt, hogy az még csak nem is pislog, mert a szót nem érti meg, a legegyszerűbb parancsot sem tudja teljesíteni, a lakás bútorzatát és használati tárgyait nem ismeri fel, nem tudja megmutatni hol van a lámpa, az asztal, ha éhes, éles sírással ad arról hírt. Szóval egy kis idiótával, egy hülyenémával volt dolgom. A felvétel alatt is állandóan bömbölt és kapálózott, az apa pedig egyre azt hajtogatta, ugy-e milyen okos, tessék nézni milyen okos. Kérdeztem, talán nagyon éhes, hogy ily erősen sír? Dehogy, kérem, feleli az apa, nagyon okos fiú ez, azért ordít, mert az úr fehér köpenyben van; egyszer kórházba vittem s azóta mindig sír, ha fehér köpenyes embert lát, ez is mutatja, hogy különben milyen okos ez a gyermek.

A szülői elfogultság e két hőse és martirja apa volt, ezek után szükségtelennek tartom külön bemutatni a közmondásos édesanyai elfogultságot.

A szülők érzék be azzal az örömmel, amit egy gyors észjárású, ügyes, okos gyermek okoz nekik s ne keressenek rögtön lángészt a gyermekben. A szülő, még ha pedagógiailag képzett is, nem tudja saját gyermekét tárgyilagosan megítélni, mert szubjektív érzései ebben lépten-

nyomon akadályozzák. Innen van az, hogy a gyermek képességeinek megítélésénél legtöbbször nincsen egy véleményen a szülő az iskolával. Tényleg, sokszor még maga a pedagógus is téved, amikor az élelmesebb, gyorsabb észjárású gyermeket előbbrehelyezi és jobban értékeli az érdemjegyek kiszabásánál, mint a lassúbb gondolkodású tanulóját. Ugyanis az élelmesről gyakran az derül ki, hogy csak a szereplési láz hajtja s gondolkodása felületes, míg a lassúbb észjárású gyermek alaposabban gondolkodik s az életben ez válik igazi értéké. Vannak a gyermeklélektannak kitűnő és sokszorosan kipróbált módszerei, amelyekkel megközelítő pontossággal meg lehet mérni a gyermek szellemi képességeit. A M. Kir. Gyermeklélektani Intézet ezen feladatának is ki-válóan megfelel.

6.) *A gazdasági válság.* A háború utáni gazdasági válság, a gond, hogy mi lesz velünk holnap, sokkal jobban deprimálja az emberiséget, mint a háborús nyomorúság. A világháború nem tette úgy tönkre az emberiség lelki életét, mint a mai helyzet, mert mindenki ott élt a remény, hogy egyszer mégis csak vége lesz a háború okozta borzalmaknak és nyomorúságnak. Ma azonban senki sem tud abban reménykedni, hogy a már évtizedek óta tartó gazdasági válságnak rövidesen vége, főként jó vége lesz. Gyermeklélektani szempontból is végtelenül káros korunk gazdasági válsága, mert még az anyagilag függetleneket, tehát még azokat is megüli a családi gond, akiknek pillanatnyilag jól megy a dolguk, a miatt a nagy kérdőjel miatt, ugyan mi lesz a gyermekkel? Hol lehetne őt elhelyezni? A középiskolákban, egyetemeken nagy a szelekció. Mi lesz belőle, ha gyengén tanul? Innen van az, hogy a gazdasági válság is csak még jobban növeli a nemkívánatos csodagyerekek számát. A gyermek jövője miatt töprengő szülők nagyon hajlamosak arra, hogy a gyermeket már akkor kezdjék el oktatgatni, amikor a gyermeknek még pajtásai és játékaik között, a mese- és tündérországból volna az igazi helye. A gondokkal küzdő szülő manapság már nem éri be azzal, hogy okos gyermeke van, hanem ő maga is alaposan kiveszi a részét a mesterséges okosításból. Pedig az oktatás a kis gyermek életében nagyon is kétélű fegyver. Elégedjék meg a szülő annyival, hogyha gyermeke kérdez valamit, kérdésére adjon olyan felvilágosítást, mely érdeklődését teljesen kielégíti, de azon túl ne oktasson. A gyermek úgymint minden kérdésével okosodik s a gyermek kérdései mutatják meg legjobban, hogy milyen értelmi fokon áll. Ne sietesség a szülők a gyermek szellemi fejlődését, mert mindennek eljön a maga ideje.

Elrettentő örök példaként álljon itt a következő eset: A XVIII. szd. első felében Lübeckben született az a világszenzációnak számító csodagyerek, akit Heineken Keresztély Henriknek hívtak. Véletlen műve volt, hogy képességei szinte transzcendens fényben ragyogtak fel. Heinekenék házában lakott egy pipázgató nemes úr, egy bizonyos Schöneich nevezetű lézengő ritter, akinek semmi dolga sem volt a világon. Unalmában el-el játszadozott a kis csecsemővel. Egyik alkalommal észrevette, hogy a gyermek figyelni beszélő ajkai mozgását. Erre ő tudatosan ismételtetett előtte olyan könnyen kiejthető szavakat, amelyeket az ajkak mozdulatai-

ról könnyen le lehet olvasni. A tízhónapos csecsemő meglepő hűséggel utánamondott mindent. A család mindig ráérő barátja most már egész napját a kicsi oktatgatására szentelte, aminek elképesztően bámulatos eredménye lett. Ugyanis két hónap múltán, azaz egyéves korában nemcsak a folyékony beszédet tanulta meg, hanem el tudta mondani az ószövetség öt első könyvének összes történeteit. További két hónap múlva a gyermek kívülről tudta már az egész ószövetséget. Még két hónap múlva már az újszövetség történeteit is tudta. Miután a kis Heineken és a nemes úr a bibliát potom hat hónap alatt teljesen elintézték, a világtörténelem felé fordították érdeklődésüket, ugyancsak bámulatos eredménnyel. Két és fél éves korban teljesen járatos volt az egyiptomi, asszír, perzsa, görög és római birodalmak történetében. E mellett a földrajzi tudományokat sem hanyagolta el s a kis Henrik a térképen nemcsak a városokat és folyókat kereste ki, meg tudta mutatni mindegyik országot, sőt területeik nagyságát is pontosan megmondta. Táplálékot mindezideig csak dadájától fogadott el, anyatejen kívül más étel nem érdekelt, csakis szellemi táplálékon járt az esze. Ha valamilyen étellel megkínálták, nem nyult hozzá, ellenben az iránt érdeklődött, hogy mi az, hol terem, hogyan készül? És így tovább. Hároméves korában már több nyelven beszélt s legkedvesebb olvasmánya a latin szótár volt. Olvasni természetesen igen korán megtanult, írni csupán azért nem tudott, mert gyöngye kis ujjai nem bírták vezetni a sercegő lúdtollat. Átvette a hittant, az egyháztörténetet s kétszáz zsoltárt tudott szóról-szóra. Anatómiai tanulmányokat is folytatott. Mindezek tetejébe megtanult franciául is, de a számolás terén is csodagyereknek számított. A csodagyerek híre túlsapott Németország határain is s tudományos folyóiratok foglalkoztak vele. A kíváncsi érdeklődők seregétől keltek vándorútra dús ajándékokkal megrakodva, hogy láthassák őt. Alig mult hároméves, amikor a dán királyi udvarhoz hívták meg. Hajón utaztak oda nemes tanítójával, anyjával és dadájával. A viharos tengeren tengeri beteg lett az egész társaság s a kis Henrich bibliai idézetekkel vigasztalhatta az elkókadtt felnőtteket. A királyi udvarnál két óra hosszat tartott a kis Heineken csodálatot keltő vizsgáztatása. Közben megéhezett a kicsi és maga hívta be dadáját, aki annak rendje és módja szerint ölébe vette és megszoptatta a fényes királyi előkelőségek jelenlétében. Az egyik hercegnő a vizsga után ebédre hívta meg a kis tudóst, maga mellé ültette s elsőnek őt kínálta meg, de a kis gavallér így háritotta el a kínálást: „Alázatosan köszönöm királyi felségednek, de én még nem eszem.” Csakis folyékony étellel élt, rágni nem akart, a római jogon azonban keresztülragta magát már négyéves korára, mégpedig latin nyelven.

A lelkiismeretlen szülőket elkápráztatta a világhír, a sok-sok ajándék, de a gyöngye kis test nem sokáig bírta már a felfokozott szellemi munkát. Négyéves és négyhónapos korában itt hagyta a kicsi tudós nagy tudományát. Amikor betegágyában szomjúság gyötörte és italt kért, láztól szikkadt ajkairól utolsó mondásként ez hangzott el: „Ez a tea olyan jól esett, mint Darius Codomannos királynak az üdítő forrásvíz, melyet Polystra nyújtott neki Bessus halálos dőfése után.”

A korai bimbó korán fagyott el; a féktelen munka láza kiszik-

kasztotta testében az élet nedveit. Nem szabad tehát az istenadta tehetséget serdületlen korban felfokozott fejlesztés alá fogni, mert legtöbbször nagyon megbosszulja magát. A tehetség magától is utat tör magának, azért hagyjuk csak meg a gyermeket gyermeknek s ne erőltessük s ne siettessük fejlődését. Canovának cukrászinas korában is kibontakozott szobrászi zseniálitása, mert olyan tökéletes oroszlánt formált ki vajtömbből, hogy azonnal magára vonta egy velencei szenátor figyelmét és pártfogását. A mi Munkácsy Mihályunk is tulipános ládák festése közben csillogtatta meg alkotózséijét s az asztalos inasból világhírű festőművész lett. A lángész, a zseni utat tör magának, nem lehet azt véka alá rejteni. Azonban a feltűnő tehetséget a gyermekkorban csak mértékkel és hozzáértéssel szabad fejleszteni, mert különben a lángeszű gyermek saját magát égeti el.

Befejezés. A csodagyerekek problémája sokkal súlyosabb, sokkal nagyobb jelentőségű, mint azt sokan gondolják. A tömértelen sok csodagyerek megmosolygása és lesajnálása nem megoldás; ezen a nemzeti csapáson a szülők szakszerű felvilágosításával s a legszélesebb propagandával kell segíteni. A M. Kir. Gyermeklélektani Intézetnél folytatott ötéves gyakorlatomban sok ezer szülő nevelési metódusába volt alkalmam betekinteni, gyakorlatból tudom, hogy mily hatalmas arányokban terjedő veszedelmes nevelésügyi fertőzőbetegségről van szó. Hála a jó Istennek, amikor elmondhatjuk, hogy a csodagyerek mesterséges és tömeges kitenyészése nem magyar betegség. Ez a kóros nyavalya azoknál a köröknél ütötte fel a fejét, ahol túltengésben van az önzés, a mohó meggazdagodási vágy, a neveltségességig fajuló hiúság és a mindenáron való feltűnni vágyás, az általuk „élelmes“ jelzővel szépített könyöklés, tülekedés, a gyengébbek és különösen a nem a körükhöz tartozók könyörtelen legázolása és elgáncsolása. Azonban ez a betegség nagyon ragályos, akár a bányahimlő és igen gyorsan terjed még a keresztény magyar családokban is, mert a tájékozatlan szülői elfogultság, a gyermeklélektanban való járatlanság, a gazdasági válság nyomása és a nagyhangú nevelésügyi zűrzavarkeltők hangoskodása megtéveszti őket és homályossá teszi tisztánlátásukat. De keresztény vallási öntudattal bíró, józanul gondolkodó családok okos szülőinek mai nap sincsenek csodagyerekeik, hanem okos gyermekeik vannak, akikben nemcsak a szülőknek telik örömük, hanem mindenkinek. Ezeknél nincsenek mesterségesen kierőszakolt egyoldalú kilengések, hanem megtartják gyermeki bájukat, kedélyük üdeségét, viselkedésük keresetlenségét s ezért kecsességét.

A józanon gondolkodó keresztény magyar családok azon sem keseregnek, ha gyermekük nem első tanuló az osztályban, még csak nem is eminens, hanem csak jó közepes. Sőt még azon keresztény magyar családok számára is tudok az alábbiakban vigasztaló sorokat nyújtani, akiknek gyermekei nem mutatnak kellő szorgalmat a tanuláznál s azért sok keserőség halmozódik fel lelkükben. A gyermekkori, főként a serdülőkori lustaság még nem igazi képe a felnőttkor kialakuló jellemének s ez még nem zárja ki azt, hogy derék, szorgalmas ember váljék be-

lölünk. Szolgálhatok erre is néhány példával: Rossini, a híres zeneköltő, a Sevillai borbély és Tell Vilmos halhatatlan szépségű operák szerzője oly lusta diák volt, hogy édesatyja kovácsműhelybe adta inasnak és a fiú tanulótársait pedig arra biztatta fel, hogy gúnyolják ki a rest fiút. Jól bevált ez a nevelői fogás Rossininél. Thakeray, a híres angol író szintén lusta diák volt. Davy, az elektromosság egyik nagynevű úttörője szintén nem szeretett tanulni. Liebig, a szerves kémia megalapítója elbukott a szigorlatán. Darwin is annyira lusta diák volt, hogy apja kivette az iskolából s orvosnak adta. Ez abban az időben még nem jelentett egyetemi tanulmányokat, hanem tisztára gyakorlati pálya volt, azért egy érvágó, köpülőző és foghúzó mester mellé került inasnak, aki azonban rövidesen túladott rajta mint olyanon, akiből nem lesz semmi. Az apa megint tanulni küldte, de mivel egy vizsgát 3 év alatt tett le; apja hamar kiszámította, hogy hosszú szakálla nőne, mire tanulmányait befejezné. 24 éves dologtalan nagy kamasz volt, amikor befolyásos apja egy földkörüli útra induló hadihajóra beszerezte. Így lett abból a Darwinból, aki rendszeres természettudományi kiképzésben sohasem részesült, a világ egyik legnagyobb természettudósa, aki az iskolában nem tudott haladni, de az életben sok olyan törvényszerűséget meglátott, ami a ki-tűnően iskolázott természettudósok előtt rejtve maradt.

Ezzel azonban nem szándékozom a lusta diákok apoteózisát megírni. Azt sem akarom ezzel beigazolni, hogy minden naplopó, lusta diákban lángész lakozik. Korántsem akarok ilyet állítani, csupán enyhe vigaszul szánom e sorokat. Azonban arra is rá kell még térnem, hogy a lélektani kísérletek tanúsága szerint a legtöbb gyermek csak addig lusta, csak addig rest, amíg munkáját érdeklődés nélkül és kényszerből végzi; de mihelyt megtalálja azt a munkakört, amihez érdeklődése és hajlama vonzza, munkakedve feléled és a lustából szorgalmas lesz. Ezért minden szülő gondosan figyelje meg gyermeke hajlamait, képességeit, érdeklődésének körét s ezek szemelőtt tartásával s alapos megfontolással válasszák meg gyermekük leendő életpályáját, hogy ha már az iskolai életben nem úgy teljesíti feladatát, amint kívánatos volna, legalább az életben tölthessen be olyan munkakört, melyre hajlama és képességei kijelölik. Ennek megkönnyítésére létesítette a kultuszminisztérium a „M. Kir. Gyermekelektani Intézet, Nevelési és Pályaválasztási Tanácsadó“-t, ahol a gyermek testi és szellemi képességeinek kivizsgálása után megfelelő pályaválasztási tanáccsal látják el a szülőt és gyermeket az élet e sokszor sorsdöntő pillanatában.

A csodagyerekek égetően fontos problémáját a felsorakoztatott sok példával azért tárgyaltam ily részletesen, mert beigazolni kívántam, hogy hazánknak nem csodagyerekekre, hanem okos gyermekekre van szüksége. A szülők tehát ne csodagyerekeket, hanem derűs, okos, illedelmes, önzetlen, vallásos és jellemes gyermekeket neveljenek.

Hajós Elemér.